'ఈ కలిమికోసం……'

ముద్దా విశ్వనాథం

పాపం! ఆ వితంతువుకి ఇరవై రెండేళ్ల రామం ఒక్కడే కొడుకు. చదువూ సంధ్యా చెప్పించడానికిగాని, పెళ్లీ పేరంటం జరపడానికిగానీ ఏమీ ఆస్కారం కనపడదు. ఏకోశాన్నీ 'నా' అనే దక్షత లేదు. ఇంకేం ధైర్యం! ఆమెకు తెలుసు, పూరాగా తెలుసును: కనీ పెంచుకున్న కొడుకుని కన్నుల పండువుగా దగ్గిరుంచుకోకుండా ఒక అయ్య చేతి కొప్పగించి ఇల్లటముంచడం కానిపని అనీ, ఆత్మగౌరవానికీ కుటుంబ ప్రతిష్ఠకూ భంగకరమనీ, చూస్తూ చూస్తూ అలా వప్పచెప్పడం కటికివాళ్లుకూడా చేయలేని క్రూరకృత్యమనీ, ఇదీ ఓవిధమైన మాంసవిక్రయమేననీ అనుకుంది. అయితేమట్టుకి? - ఒకయింటివాడయితే చదువు సాగుతుంది, నాగరికంగా నలుగురలోనూ మసలుతాడు, మిద్దెలూ మేడల్లోనూ విహరిస్తాడు, వాడి బ్రతుకు వాడు బ్రతుకుతాడు అనే సంకల్పంతో-ఆ కుటుంబానికి ఒక్కగానొక్క పిల్ల అయిన లలితకు ఇచ్చి ముడెట్టించింది. లలితకు పదిహేనో ఏడు, గొప్పయింటి పిల్ల.

అక్కడికి బాగా బిగిసి పద్ధెనిమిదికోసులకు పైగా ఉంటుంది అగ్రహారం. రామం తల్లికి అక్కడ చిన్నతోటముక్క ఉన్నది. పూర్వపు వార్షికాలూ అవీ అయిదారుపుట్లగింజలకి లోటులేకుండా వస్తవి. ఏదో ఆవిడ తనువు తెల్లారేటందుకు సరిపడా పరమేశ్వరుడింత కలగజేశాడు. అంచేత అక్కడనే కాలక్షేపం. అదీగాక ఏనాడయితే పెళ్లయిందో, రామం-అత్తారి కుటుంబానికే చెందిపోయేడుగా! మొదటినించీ మామగారు రామానికి చెయ్యితడిపి చేస్తూండేవాడు, కర్చుపెట్టుకోమని. కాని తల్లియందుండే భక్తిచేత తను ఇబ్బందిపడికూడా సొమ్ము ఆవిడికి పంపేస్తూండేవాడు రామం.

రామానికి బి. యే. అయింది. ఇంకా ఉద్యోగమేమీ లేదు. ఘరానా తక్కువని చెప్పి చిన్న చిన్న నవుకరీ లేవీ వద్దనేవాడు మామగారు. సరే ఉద్యోగంమాటచూచుకోవచ్చు, ఇప్పుడంత తలమునుక లేదు గదా అని ఊరుకున్నాడు రామం. ముసలి తల్లిదగ్గిరకి తనూ, భార్యా వెళ్తే ఆవిడ సంతోషిస్తుందనీ, సంతోషించి చల్లని దీవన లిస్తుందనీ, తనను నవమాసములూ మోసి కనిపెంచిన మాతృఋణము కొంత తీరుతుందనీ, కుటుంబంపేరు నిలబడుతుందనీ ఆశించాడు. ఆశించాడు కానీ!–పెదవి మెదపడానికి వీలుందా, అడుగు కదపడానికి హక్కుందా; మామగారి ఆజ్ఞ లేందీను? అయినా నోరుతెరిచి అడిగినాడు రామం. అడిగేటప్పటికి 'ఏమిటీ వెర్రి వెర్రి

వేషాలూ పిచ్చిపిచ్చి ఆలోచనలూనూ?' అని గదమాయించినాడు మామగారు.

తండ్రి మాట దొరకపుచ్చుకుని లలిత కూడా మగడి ఆలోచనకి కినిసిందని వేరే చెప్పాలా? రాత్రి. దివ్యభవనంలో పడకగది ప్రవేశించినాడు రామం. భార్య ఇంకా రాలేదు. మృదుతల్పంతో అమర్చిన కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. వేలూ లక్షలూ ఆలోచనలు వెళ్లిపోతున్నవి. ఏమిటేమిటో! లలితవచ్చింది. ఎంతో సుకుమారంగా పెరగడంచేత, సిరి సంపదలలో తులతూగడంవల్ల, మహావైభవంలో మునిగితేలుతూండడంవల్ల, కాలు క్రిందపెట్ట నవసరంలేనందున కష్టసుఖాలు ఒంటబట్టకనూ, లలితమతం మారలేదు,- మునుపటి మంకుతనం పెంకిమాటలూ వదలలేదు. 'కోరిందల్లా ఇస్తూంటే ఏం తక్కువని ఈ యేడుపు?'-ఇదే లలిత ఉద్దేశం. మనస్సులో అత డెంత కుందుతున్నాడో, ఎందుచేతనో, ఆబాధ ఆపిల్లకేం తెలుస్తుంది!

భర్తసంకల్పం లలిత చెవుల బడింది. ఏగూటి చిలక్కి ఆగూటిపలుకే కదా! తలిదండ్రులచాయనే నడవడంచేత లలిత జిజ్ఞాసలో పడింది. 'ఈ సౌఖ్యమూ, సౌభాగ్యమూ వదులుకొని ఎక్కడో అడివిలో పూరికొంపకి పోవడమేమిటి?' అని. దిగులుతో మొహం కిందికి దించుకుని, చేతులు ముడుచుకుని కూచున్న మొగుణ్ణి చూడ్డంతోటే లలితకి ఒళ్లు మండుకొచ్చింది. కాని పరధ్యానంలో ఉన్న అతనికి లలిత వచ్చినట్టే తెలియదు.

డబ్బు లేనికారణంచేత రామం అత్తవారికి దఖలుపడ్డాడు. వారు యజమానులు, అతడు బానిసి, అంటే మనిషి కాడు. వారు ముక్కుకి తాడు కట్టి ఈడిస్తే ఆ జాడంబటే నడవాలి. అతనికి వ్యక్తిత్వం లేదు. అసలు కుటుంబంపేరే లేదు. ఫలానివారి అల్లుడు, లేదా ఫలానా లలితాంబగారి మొగుడుఅనే ఈలోకంలో అతనినామరూపాలు చెలామణీ. ఇలాటి సందర్భంలో స్వతంత్రాలోచనకిగాని, స్వేచ్ఛావర్తనానికిగాని వీలేదీ?

ఒక్కగా నొక్కకూతురే అగుటచేత, తలిదండ్రుల ప్రేమంతా పిల్లమీదనే ఘనీభవించింది. పిల్ల ఎప్పుడూ వారి కళ్లెదట ఉండాలి. ఒక్క నిమిషం విడిచిపెట్టి ఉండడం దుస్సహం. వారు పెట్టిపుట్టినారు, సిరిపట్టినది. హిందూ సాంప్రదాయములు ధిక్కరించైనా సరే, అమ్మాయికి ఒక అల్లుడిని కుదిర్చి, వాడినే తమ ఇంటికి కాపరానికి రప్పించాలనుకున్నారు. ధనికుల మాటకి తిరుగుందా? వెండిచెప్పు చేత పుచ్చుకుంటే కొండమీది కోతి దిగివస్తుంది. 'డబ్బుతో ఏపని సాధించలేము? మన ఐశ్వర్యం చూచి ఎవరు లొంగరు?' అనుకున్నారు. అనుకున్న ప్రకారం వారి అధీనంలో వారి సమక్షమందు ఉండిపొయ్యే షరతుకి ఒడబడి, వారి అమ్మాయికి రామం ఎరవైనాడు!

లలితాంబను అస్తమానం లాలిస్తూ, రంజింపజేస్తూ ఆమెఅభిమానం చూరగొన వలె. ఏ క్షణంలో అత్తుకుని తిరగలేకపోయి నా, తన అసమర్థతకు శిక్షించే పై అధి కారులు అత్తమామలు. కనక లలితనూ, లలిత తల్లిదండ్రులనూ, ఇంకా ఇంకా సంబంధీకులనూ మంచిమాటచేసుకొని వారందరికీ అనుగుణ్యంగా వంగి తిరిగి సరి పుచ్చుకోవలసిన బాధ్యత రామా నిది. తలిదండ్రులు క్షుణ్ణంగా నూరి పోసిన ఈ సూత్రం కోమలంలో ఉన్న లలితకు నాళనాళాలకీ ఎక్కేసింది.

పతిపక్కకి వెళ్ళింది లలిత. విసుక్కుంది. "ఇలా ఈదురోమం టూ కూచున్నారేం ? నా ప్రయా ణాన్ని గురించేనా యేమి టీవిచా రం ?

రామం—అదీ ఒకకారణమే.

లలిత — ఎందుకండీ నీరూ నిప్పూపుట్టని ఆ అధ్వాన్న పు అడవిలోకి ? అక్కడేం పైపులా, లైట్లా, సినీమాలా ఏమన్నానా ?

రామం—ఎందుకా ? మా అమ్మ దగ్గిరికి. ఈ అయిదేళ్లాయె ఒక్కమాటయినా అమ్మ నిన్ను చూసిందా ? కొడుకునీకోడల్నీ కళ్లారా చూసుకుందామని ఉండ దూ ముసలిఘటానికి ?

లలిత—ఇక్కడకి రాకూడదూ ఆవిడ గారు ? ఇక్కడి కొచ్చి ఉండిపొమ్మని ఎన్ని సార్లు చెప్పాడు నాన్న ! పల్లెటూరివాళ్లకి ఎంత చెప్పినా నెత్తి కెక్కదు.

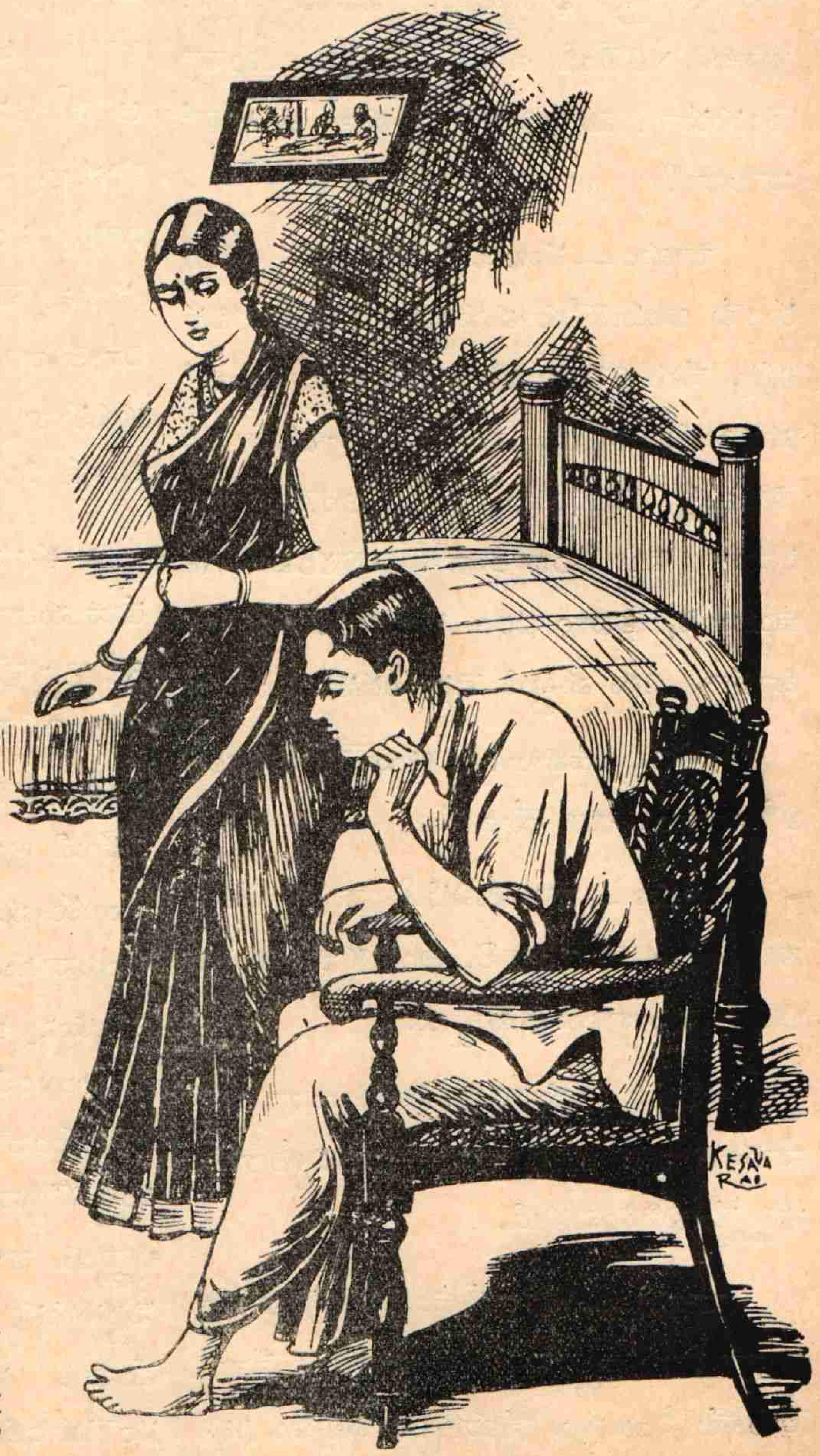

" ఇలా ఈదురోమంటూ కూచున్నారేం ? నా ప్రయాణాన్ని ..."

రామం—నాతల్లి ఇక్కడికి రావాలీ ? నువ్వు అక్కడికి వెళ్లరాదూ ?

లలిత—ఏమిటండీ వింతగా అడుగుతున్నారు! మీబతుకూమీభాగ్యంఎరగమూ! నేను చూస్తే పువ్వులాగ పెరిగిన పిల్లని. పూటకి గతిలేందీ నన్ను రమ్మని పీకుతారెందుకూ ? మీదరిద్రం నాకూ అంటుకోవాలనా ?

రామం—సంబంధం ఉండబట్టి అంటుకుంటే అంటుకోనూవచ్చు. దానికేంలే. ఆవిడ తల్లి, నేను కొడుకునిన్నీ. ఈ వృద్ధాప్యంలో మన్వంతరం గడపి, నాచేతులమీదుగా పిడికెడుబుగ్గి చెయ్యడం విధి. అంచేత ఇద్దరమూ వెళ్లి ఉందాం రా. లోకరివాజుగా ఉంటుంది, ఇహం పరం కూడాను. రానంటావూ, నేను మట్టుకి వెళ్లకతీరదు.

లలిత—ఉహూఁ! అయితే ఓవారం రోజులుంటారా యేం ?

రామం—వారమేవిటి ? నాతల్లి జీవితకాలం అక్కడే ఉండాలి. అందుకనే ఉభయులమూ వెళదామంటున్నాను.

లలిత—నేను రాను. మీరయినా, వెళ్లి వారంలోపలే తిరిగి రావాలి, వచ్చితీరాలి. నన్నట్టే విసిగించకండి.

రామం—బాగానే ఉంది. నువు రానూ రావూ ? నన్నూ వెళ్లనియ్యవూ ? వస్తేరా, లేకుంటే నీయిష్టం, నేమాత్రం వెళ్లడం నిశ్చయం.

లలిత—గట్టిగా బుకాయిస్తున్నారేమిటి ? మీ అమ్మ మిమ్మల్ని మా కమ్ముకున్నప్పుడు ఈపరతు లేమీలేవే ? గుడ్డిగవ్వకి గతిలేక, గర్భదరిద్రంచేత మీతల్లి మిమ్మల్ని నా కప్పగించింది. మీ పూసెత్తడానికి ఆవిడికి అధికారం లేదు. మీకూ ఆవిడకీ అసలు సంబంధమే లేదు. మీరు నా సొమ్ము, నా అధీనం. తెలిసిందా ? మానాన్నగారు సంచులు కోసి కుమ్మరించి మీకు చదువు చెప్పించిం దెందుకు ? చీటికీ మాటికీ మీయెదాన్న డబ్బు కొడుతూండడ మెందుకనుకున్నారు ? తినగా తినగా మాసొమ్ము మీకు విష మైపోతూందికాబోలూ !

ఈగర్జనారావం రామంచెవులికి తుపానులాగ సోకి చకితుడైపోయి, మరినో రెత్తలేదు. చెంపలవెంట బొటబొట నీళ్లు కారినవి. చేతులు రెండూ జోడించినట్టుగా ఒకటయినవి. అవును, అత్తవారి పరతులకు ఒడబడి అమ్ముడైపోవుట నిజమే. ధనమోహములకు ముడిసిపోయి వారు పన్నిన ఉరికి గురి అయినాడు. వారిసొమ్ము తిన్నందుకు, ఋణపడియున్నందుకు లలిత నిరంకుశాధికారం చెలాయించినా, అగ్గికణాలు రాల్చినా కిమ్మనకుండా పడవలసిందే, పడ్డాడు; దులిపి దుళ్లగొట్టినా, చెరిగేసినా మాటాడకుండా పడ్డాడు. కాని - ఇప్పుడతణ్ణి వేచి, వేధిస్తున్న పెద్దసమస్య ఇది : అమ్ముకున్నది భౌతిక దేహమేనా ? సూక్ష్మశరీరంకూడానా ? ఈధర్మసందేహంలో పడి ముందుకథ ఆలోచించుకుంటున్నాడు రామం.

వయస్సుకి చిన్నయినా ఇంతటి బి.ఏ. నీ నోరు కట్టించితిని గదా అని లలిత తన ప్రజ్ఞకి తన్మయం పొందింది. పరుపుమీదపడి దొర్లుతూ "ఈ బొల్లి బొల్లి యేడుపు ఎందుకో! ఏమన్నారనీ!" అంటూ గొణిగింది. గొణుగుతూనే గుర్రెట్టి నిద్దరోయింది.

తెల్లవారి చూసేటప్పటికి పక్కని రామం లేడు. దుష్టుకలవచ్చి, ఆకలతో తెలివొచ్చింది లలితకి. హృదయంలో ఒక మోస్తరు ఆవేదన బయల్దేరింది. భర్తని తిట్టి, తిరస్కరించి, తూలనాడిన సంగతి తలపుకి వచ్చింది. గది నలుమూలలా రామంకోసం వెతికింది, కన బడలే. ఏమీ తోచక పెద్ద కేకపెట్టింది. కేక విని ఇంట్లో అందరూ గబగబ పరుగెత్తుకొచ్చారు. సంగతి తెలిసింది. రామం ఎక్కడున్నాడోనని గదులన్నీ గాలించారు. కాని కార్యం లేకపోయింది.

చివరికి పాలావాడి నడిగితే, వాడిలా అన్నాడు-"బాబు, ఓరేత్తిరివేళ లేచి ఎక్కడికో వెళ్లారండి. తోడొస్తానంటే అక్కర్లేదన్నారండి. అమ్మాయిగారి కియ్యమని ఇదుగో చీటీ యిచ్చారండి; 'ఒరే అప్పడూ! పూటకు గతిలేనివాడినిరా. ఇలాంటి భవనంలో ఉండడానికి తగనురా. ఈ కలిమికోసమని కన్న తల్లిని వొదులుకోలేనురా' అంటూ మరి సూపులేదండి."

వాడితూపుల్లాటి ఈ వాక్యాలు లలిత హృదయాన్ని దూసుకుపోయి, చెప్పుదెబ్బ కొట్టినట్టయింది. మనస్సుకి ఒక విధమైన వింత పరివర్తనం కల్గింది. తన జీవితంలో ఒకకొత్త పాఠాని కివి తొలిపలుకు లయినవి. మగడూ, మగడిమంచితనమూ, తనపైని అతడు చూపుతూండిన మక్కువ, అన్నీ ఒక్కొక్కటే నెమరుకి వచ్చాయి. అతడు ఎదుట నున్నన్నాళ్లూ అతనివిలువ తెలియలేదు లలితకి.

కన్ను తెరిచి మంచిచెడ్డలాలోచించింది; తనమీద నుండే గారంచేత తలిదండ్రులు వక్రమార్గ మవలంబించినట్టూ, ధనమే సాధనంగా అమాయకపు రామాన్ని - వెర్రి రామాన్ని - వలలో వేసుకుని ఈ భవనమనే కత్తెరబోనులో బంధించినట్టూ, తమ సొమ్ము తినడంచేత నీతికి కట్టుబడి నోరెత్తలేక తన భర్త తప్పనిసరిగా ఇంతవరకూ ఉండిపోయినట్టూ గ్రహించింది.

"నాకూ నాతలిదండ్రులకూ పరస్పరమూ ఎంత అనురాగ అభిమానము లున్నవో, అలాగే పాపం! ఆ తల్లీ కొడుకులికీ కూడ ఉండవూ? వాళ్లూ మాలాటి మనుష్యులేనే! ప్రాకులుకాదే! డబ్బులేదన్న ఒక్కలోపం చేత రామం నా ఇంట చేరితే, అతన్ని జడపదార్థంగా, ఆటవస్తువుగా చూచాను; మా పశువులు మేసి పాలిస్తున్నట్టే అతడు మాయింట మస్తుగా తిని, నాకు చాకిరీచేస్తూ, శయ్యాసుఖమిచ్చే యంత్రమేమో నను కున్నాను. పెళ్లినాటినించీ మా అమ్మా నాన్నా మప్పిన పాఠ మిది. ఈ పాఠమే అనాలోచితంగా రాత్రి రామందగ్గిర ఏకరువు పెట్టాను, కొంపముంచుకున్నాను, కాపరానికి నీళ్లు పోసుకున్నాను."

"నా రామానికి ప్రాణం ఎంత విసిగి పోయిందో! ఓపట్టున తొందరపడే మనిషి కాడు. ఎంతో బుద్ధిమంతుడు. పాపం! అగ్గిలో పడ్డ మిడతలాగ ఒక్క-విధంగా వేగిపోయి నాడు. నేనూ మానాన్నా పిల్లపేగులూడి వచ్చేటంత కుళ్లుమాట లాండాము. మరొక ళ్లయితే పొడుచుకు చావ్వలసిందే." ఈఆలో చనలతో లలితహృదయం కెర్లుకుపోయింది. లలితదృక్పథం మారింది-కథ అడ్డం తిరిగింది.

తనమీది ప్రేమచేత తల్లిదండ్రులు తల పెట్టిన వ్యూహం ధర్మవిరుద్ధం కనక ధిక్క-రించకతప్పదు. రామం తల్లిని కనిపెట్టుకుని ఉటానసంలో రాజబాట త్రొక్కి-నాడు. ప్రజలూ, పరమేశ్వరుడూ కూడా మెచ్చే ఆలోచన అది; కాబట్టి ఆమోదించితీరాలి. లలిత ఒక్క-గా నొక్క-కూతురైతే, రామం ఒక్క-గా నొక్క-కొడుకు కాడూ? ముద్దూ ముచ్చట, ప్రేమా అభిమానమూ అందరికీ ఒక్క-టేగా! బీదా గొప్పా అనేది వ్యక్తులికి గాని గుణాలకి కాదే! సౌఖ్యంకోసం గౌరవం చంపుకుని గొప్పోరింట గులాం అయినాడు రామం. రుచి తెలిసినతరువాత సౌఖ్యం రోసి సలాంపెట్టి వెళ్లిపోయాడు.

ఇంకేందారి ? - ఇంకెక్క-డిరామం? —

ఈ జిజ్ఞాసతో తిన్నతిండి ఒంటబట్టక, కంటినిండ నిద్ద రెరక్క- తల్లడిల్లిపోయింది లలిత. రోజురోజూ చింతతో చిక్కి- సగ మైంది. ఈవివేకం కల్గినతరి - మునుపటి కొంటిచేష్టలు, పెంకికబుర్లు, వెకిలినవ్వులు, వాటంతటవ్వే పోయినవి. పెద్దమనిషితరహా అలవడింది. సంసారమూ బాధ్యతా బోధ పడింది - అన్నీ బాగానే ఉన్నవి. కాని రామం యేడీ? - 'ఒరే అప్పడూ! ఈకలిమి కోసమని కన్నతల్లిని వొదులుకోలేనురా' అని దీనంగా చెప్పకుని ఏడ్చిన రామం యేడీ? ఈమాటమట్టుకి లలితహృదయం మీద అచ్చుపడిపోయింది. కలలోకూడా మరచిపోలేకుంది. తలపుకి వచ్చినప్పుడల్లా గుండె చెరువై కుంచెడునీళ్లకి వలవలా యేడు స్తుంది. 'ఈ కలిమికోస మని కట్టుకున్న రామాన్ని వొదులుకోలే'నని నిశ్చయించు కుంది. కాని ఎవరితో చెప్పకోవడం? ఏం దారి? - ఇంకెక్క-డి రామం ?-

రామం వెళ్లిపోయి ఇప్పటికి మూడే ళ్లయింది. లలితకి బెంగల్లా ముదిరి రోగం లోకి దింపింది. రాగారాగా పెద్ద జ్వరం వచ్చేసింది. డాక్టర్లకి లొంగలేదు. ఇరవై యొక్క- లంఖణాలు. సన్నిపాతం, పేలాపన. ఆపేలాపనలో 'అత్త యింకా బతికుంటే బాగుండు' నంటుంది ఒకమాటు. 'రామం, రామం, రామం, ఇంకేం రామం!' అంటూ నిట్టూర్పు విడుస్తుంది మరోతడవ. కాస్సే పూరుకుని 'అగ్రహారం వచ్చేశామా ?' అని ఆత్రంతో అడుగుతుంది. అంత జ్వరంలోనూ ఉలిక్కి-పడి లేచి కూచుని "అలా అన్నానని ఏమీ అనుకోకండేం !"అని రెండుచేతులూ జోడిస్తుంది. "ఇంకేముంది ? ఈ కలిమికోసం- ఈ దిక్కు-మాలిన కలిమికోసమని-అయ్యో !".

అయ్యో!!" అంటూ బోరున ఏడ్చేస్తుంది. ఆ వెంటనే - కంటినీళ్లు ఆరకుండానే - "నా రామాన్ని నే నెరగనూ!" అంటూ పక పక నవ్వేస్తుంది. ముక్కోటి దేవతలకి పేరు పేరునా మొక్కి దండాలెడుతుంది. ఆఖరికి అటా ఇటా అన్న స్థితికివచ్చింది. తలిదండ్రులకిదంతా ప్రళయభీకరంగా కన్పడింది. కాళ్లూ చేతులూ ఆడ లేదు. 'పెళ్లిచెయ్యకుండా వున్నా తీరిపోను' అని మూలుక్కున్నారు.

'బాబూ!' అని కేకేశాడు టపా బంట్రోతు.

ఇంకా పథ్యంలేదు గాని, రొట్టీ - కాఫీ - పళ్లూ అవీ పుచ్చుకుంటూంది లలిత. లేచి మసలలేకపోయినా మంచంమీదే తనంత తను కూచుంటూంది. వచ్చిన ఉత్తరాలలో ఒక కవరు చింపి చూశాడు తండ్రి. "ఓహో అగ్రహారంనించా?" అని కోరచూపుచూస్తూ తల పంకించాడు. లలిత గభాలున లేచి తండ్రి చేతులో ఉత్తరం లాక్కుంది మోటగాను. అతడేమీ అనలేకపోయాడు, ఆ స్థితిలో. పడుకుని లోపలే చదువుకుంది. చిరునవ్వు నవ్వకుంది. ఆనందబాష్పములు రాల్చింది. మళ్లీ ఇంకోసారి చదువుకుంది. ఉత్తరం కళ్ల నద్దుకుంది, తండ్రి కిచ్చేసింది.

"............................
మీ ఆశీర్వచనబలమున నాకు సబ్ రెజిష్ట్రారు ఉద్యోగమయినది. అత్తరుపన్నీరులలో మునిగి తేలలేకపోయినా, సంసారపక్షంగా స్వతంత్రజీవనం సాగించుకోగల అనుకూలస్థితి ఏర్పడినది. ఇప్పుడయిన మీ అమ్మడిని ఇక్కడికి పంపుటకు వీలున్నదేమో తెలిసికొన నభిలషించుచున్నాను............................"

లేఖసార మిది. ఈలేఖ లలితకి గాఢ జీమూతాంధకారంలో మెరుపులా గతోచింది. శోషగొట్టిన ప్రాణికి నీళ్లు చల్లిన ట్టయింది. చివికిపోయిన లలితపాలిటి జీవామృత మయిన దీ ఉత్తరం.

లలిత జీవిత కథనము ఇంతిలా పరిణమించినా, తలిదండ్రుల మనస్సు మారలేదు. మునుపటి పిచ్చిమోహం వదల్లేదు. ఇప్పుడీ ఉత్తరమయినా వాళ్ల కొయ్యమతానికి విరుగుడుగా పని చెయ్యలేకపోయింది. "ఈ మాత్రం నవుకరీకోసం తల అమ్ముకుని దేశాలట్టి పోవడమేమిటి? ఇక్కడికేవచ్చి ఉండిపొ"మ్మని జవాబు రాదామని వాళ్లనుకుంటున్నారు. ఆ మాటలు విన్నది లలిత. లేని బలం తెచ్చిపెట్టుకుని లేచి కూచుంది. ఆవేశం వచ్చేసింది - "నా కాపరానికి నీళ్లేనా?" అని కోపంతో అడిగింది. "నిజంగా మీకు నామీద అభిమానంలేదు, వట్టి దురభిమానం!" అని నిర్భయంగా చెప్పింది. "అదే నన్నింతవరకూ తెచ్చి కొంప ముంచింది. ఇంకా కనికరం లేదా?" అని జాలిగా బతిమాలింది. "ఈకలిమికోసమని కట్టుకున్న భర్తనివొదులుకోలే"నని కంట నీరు పెట్టుకుంది. "నారామం నా ఎదుట కూచోవాలి. నా అత్తగారిచేతి పథ్యం పుచ్చుకోవాలి. లేకుంటే ఇలాగే మాడి

చచ్చిపోతా”నని ఘట్టిగా భీష్మించింది. చేసేది లేక వాళ్లు మతి మార్చుకున్నారు. అగ్రహారం మనిషిని కట్టారు.

*   *   *

చాలా లోతు ఆలోచన గలవాడు రామం. ఆలోచనకు తగ్గ ఓరిమీ ఉన్నది. ఓపనిలోగాని మాటలోగాని దుడుకుపడడు. అయితే, అత్తారింటిదగ్గిర వశం తప్పిపోవడం చేత ఆఖరిమెట్టుగా ఆలోచించి ‘ఆరాత్రి’ సెలవుపుచ్చుకున్నాడు. చివరివరకూ మృదువుగానే మెలుక్కువచ్చాడుగాని, ఎక్కడా మోటుతనం చూపలేదు. ఏకాయెకీని పట్టుదలతో వెళ్లిపోయాడు, అదృష్టం బాగుంది, రేఖ బయలుపడింది, పని దొరికింది, ఈ మూడేళ్లలోనూ ఆరువేలు వెనకేశాడు, ధైర్యం కల్గింది, మామగారికి ఉత్తరం వ్రాశాడు.

లలితమనస్సు బాగా ఎరుగును రామం. తూలనాడినా, కాళ్లదన్నినా, అదంతా అత్తమామల ప్రభావమనీ, నిజంగా లలిత హృదయం నిష్కలుషిత మైనదనీ, నేడు గాకుంటే రేపయినా లలితప్రవర్తన మారి చక్కబడే అవకాశ మున్నదనీ, అతనికి పూర్తిగా గ్రాహ్యమే. ఈ కారణంచేత నే ‘ఆరాత్రి’ లలిత అన్న మాటలకి చేయవలసినంత పట్టింపు చెయ్యలేదు.

మనిషి వచ్చిరావడంతోటే తల్లీ కొడుకూ బయల్దేరారు. ఈసారి రామం అత్తారింట్లో లోకాచారప్రకారం మూడు రోజులే ఉన్నాడు. నాలుగోరోజుని తల్లీ, కొడుకూ, కోడలూ బండి చేయించుకొని అగ్రహారం వెళ్లిపొయ్యారు.

తెల్లవారింది. ముగ్గురూ బండిదిగి ఒక పూరిల్లు ప్రవేశించారు. రెండుచిన్న గదులూ, వంటపంచా ఉన్నవి, అంతే. నవ్వుతూ గృహంలో కాలెట్టింది లలిత. నవుకర్లూ, చౌకర్లూ ఎవళ్లూ లేరు.

“మరి నీకు నేనే కావలిస్తే ఇదే బాధ. ఈ గుడిసెలో ఉండాలి. వొళ్లువంచి వెట్టిచాకిరీ చేసుకోవాలి. ఈ అడివిలో నరసంచారముండదు. ఎవ్వళ్లూ పలకరు. చూసుకో మరి. ఈ అవస్థపడడమో, నాన్నగారి హవేలీకి ఉడాయించడమో!” అన్నాడు రామం మందహాసంతో.

ప్రత్యుత్తరంగా చిన్న చిరునవ్వు నవ్వూరుకుంది లలిత. ఇప్పుడు తన జీవితవిధానమే మార్చేసుకుంది. పుట్టింటి హవేలీఆడంబరంకంటె ఈ పూరింటి ప్రకృతిరామణీయకతలో ఉన్న రుచి తెలుసుకుంది. మేకల మందలాగు వందలాది నవుకర్లను అక్కడ అస్తమానం తోలుతూండే అధికారబలం కంటె ఇక్కడ అవలంబించిన ‘స్వయంకృషి-స్వతంత్ర జీవనము’లోని సారం తెలిసి ఆనందించింది. ఆ ఉన్న కాస్త పెరడులోనే చిన్ని చేతులతో చినచిన్న మళ్లుకట్టి, కొత్తిమిరి, మెంతికూర-ఇలాంటి నిత్యావసరములు, పుష్పజాతులూ పెంచి, మహాసౌధముల కంటెనూ ఈపూరిల్లు కలకల్లాడేటట్టు చేసింది. భర్తసేవ,

అత్తగారిశుశ్రూష ఏమరకుండా చేసి,అత్యంత నైపుణితో గృహ నిర్వాహకత్వం వహించింది. ఆదర్శప్రాయమైన హిందూగృహం నిలబెట్టి ‘భూలోకస్వర్గ’ మనిపించింది.ఇంటికే గాక గ్రామానికంతకూ వింతశోభ కూర్చింది. “అటూ ఇటూ కూడా ఏడుతరాలవాళ్లు తరించిపోయా”రని ఆహ్లాదపడ్డారు. ప్రజలు లలితని ఆశీర్వదించారు, రామాన్ని అభినందించారు. అతని తల్లి భాగ్యానికి అందరూ అబ్బురపడ్డారు. ఇదంతా ఒక్క నెలలోపలి సంగతి.

ఒకనాడు షికారుకి పిలిచాడు రామం ఇద్దరూ పిచ్చా పాటీ మాటాడుకుంటూ, ఊరిచివరకి వెళ్లిపోయారు. అదో తోట, ఆ అందం ఇలాటి దని చెప్పలేము. మరో ఫర్లాంగులో అప్పుడే తయారయిన అద్భుతమైన బంగళా. “ఇదెవరిల్లు?” అని అడుగుతూ వెనక్కి తగ్గింది లలిత. “చెప్తా ర”మ్మని చెయ్యిపట్టుకుని తీసుకెళ్లాడు. అంతట్లో నలుగురు నవుకర్లొచ్చి దండాలు పెట్టారు. ముందిద్దరూ, వెనక ఇద్దరూ బంట్రోతులు చేతులు కట్టుకుని నడుస్తూంటే ఆ జోడీ - రాజూ, రాణీ అన్నట్టున్నారు! బంగళాకు పైపులున్నాయి, మెరుపులైట్లున్నాయి, ఇంకా ఇంకా ఏమేమిటో కనీ వినీ యెరగని చిత్రాలు తమాషాలున్నా!

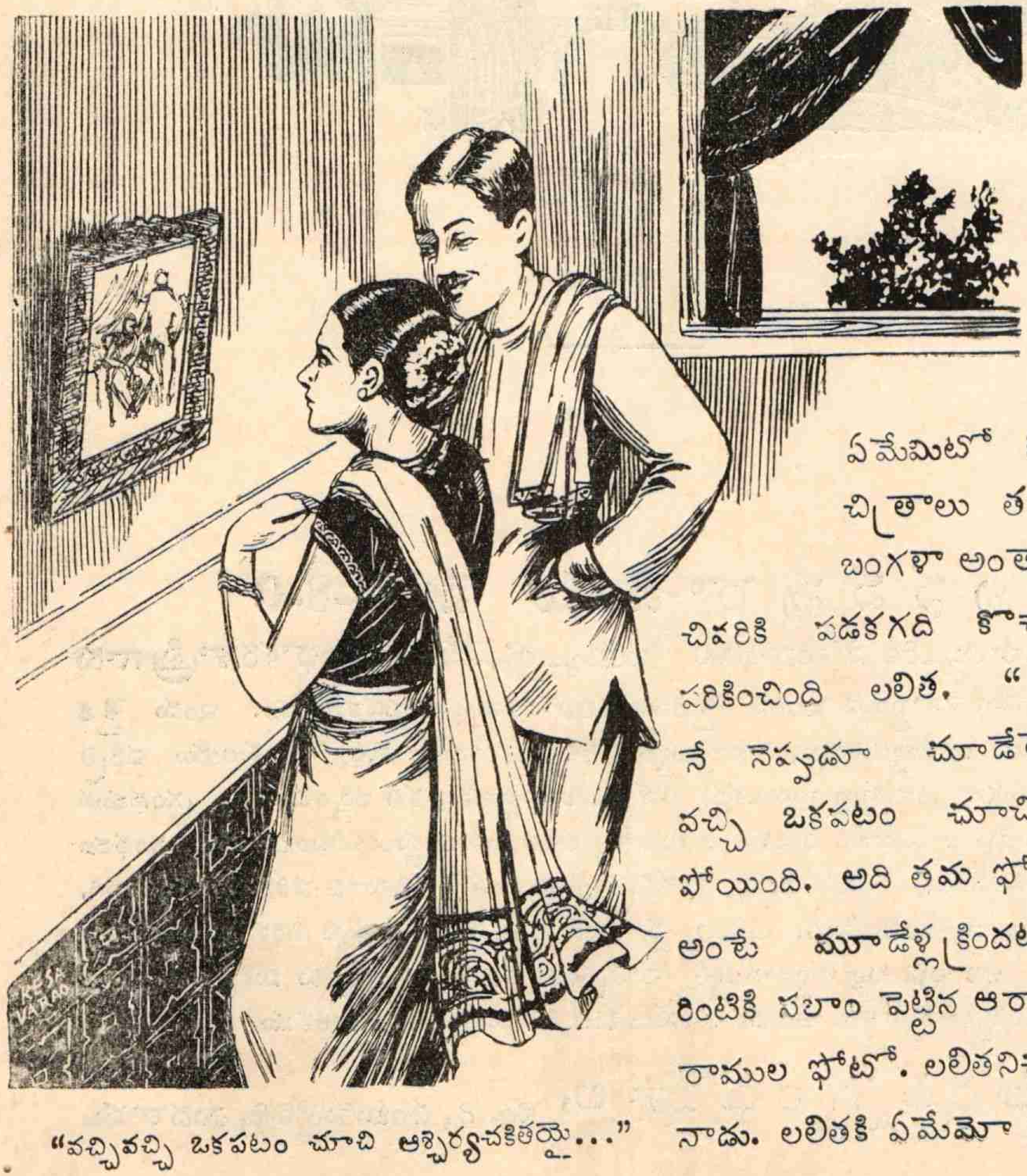

“వచ్చివచ్చి ఒకపటం చూచి ఆశ్చర్యచకితయై…”

బంగళా అంతా చూడ్డమయింది. చివరికి పడకగది కొచ్చారు. పటాలన్నీ పరికించింది లలిత. “ఈ కొత్త రకాలు నే నెప్పుడూ చూడేలే” దంది. వచ్చి వచ్చి ఒకపటం చూచి ఆశ్చర్యచకితయై పోయింది. అది తమ ఫోటో. ‘ఆరాత్రి’ - అంటే మూడేళ్లక్రిందట రామం అత్తారింటికి సలాం పెట్టిన ఆరాత్రి - నాటి లలితారాముల ఫోటో. లలితనిచూచి రామం నవ్వినాడు. లలితకి ఏమేమో జ్ఞాపకం వచ్చాయి.

ఆమెని దగ్గర చేరదీసుకున్నాడు రామం. లలితారాముల భౌతికకాయములతోపాటు ఆత్మలుకూడా ఐక్యమైపోయినవి!

బంగళా గేటుకి ఒక వేపు 'వి. రామా రావు, బి.ఏ., సబ్ రెజిస్ట్రార్' అనీ, రెండో వైపున 'లలితా విలాస్' అనీ నల్లఫలకముల మీద బంగరురంగు అక్షరాలు చెక్కబడి ఉన్నవి. లలితమీద రామానికి ప్రేమ లేదంటారా ?

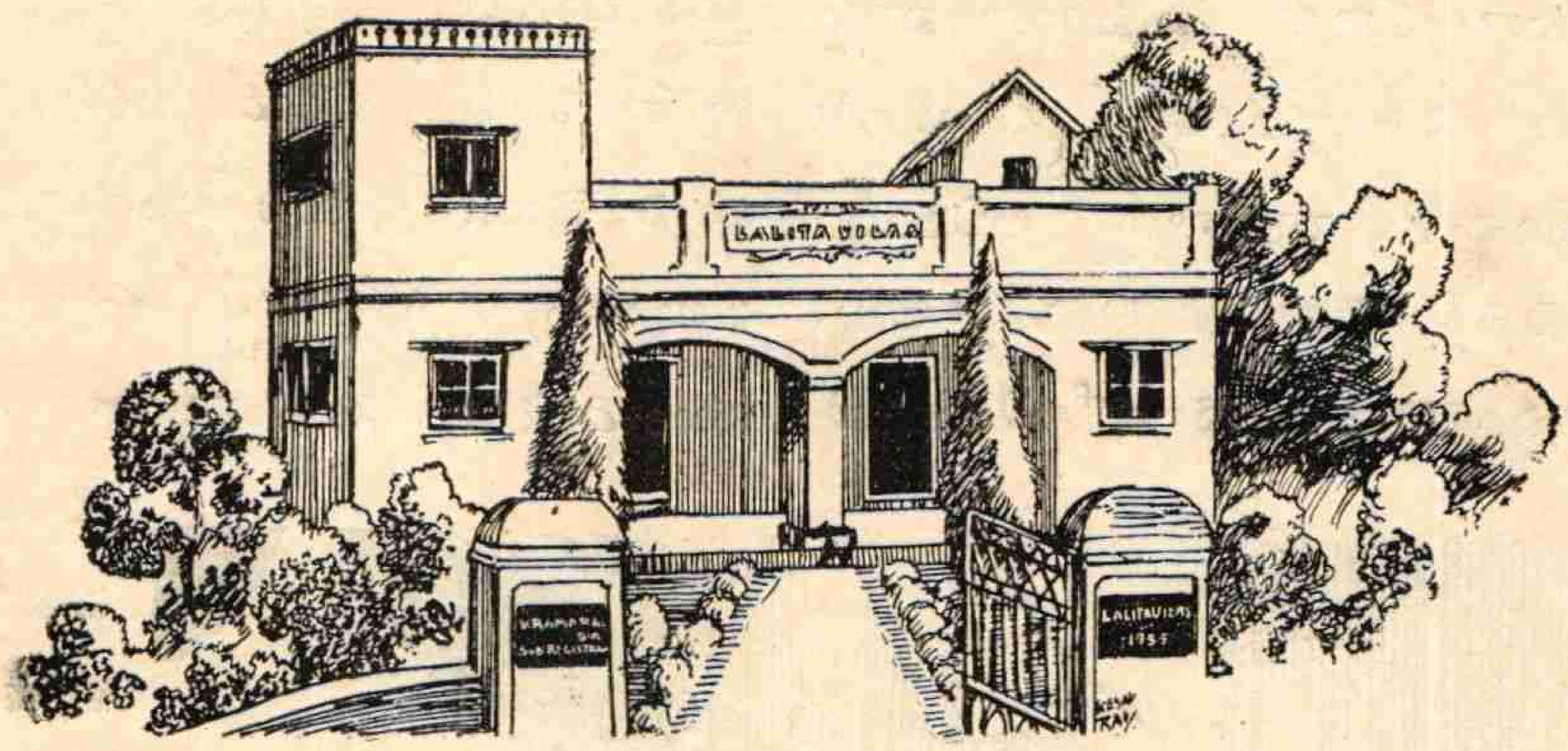

బ స వ పు రా ణ ము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పం[డెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్ర ములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురములగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వత చారిత్రక విశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు, ఆంధ్ర గ్రంథ మాల, నెం. 2, తంబుసెట్టివీధి, మదరాసు